

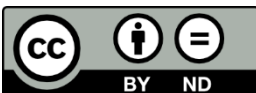
Prin pandemie, spre un nou communism?

Nicolae Sfetcu

11.10.2020

Sfetcu, Nicolae, "*Prin pandemie, spre un nou communism?*", SetThings (11 octombrie 2020), DOI: 10.13140/RG.2.2.31451.80167, URL = <https://www.setthings.com/ro/prin-pandemie-spre-un-nou-comunism/>

Email: nicolae@sfetcu.com

Acest articol este licențiat sub Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International. Pentru a vedea o copie a acestei licențe, vizitați <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>.

Abstract

După declararea pandemiei COVID-19, Slavoj Žižek a publicat o carte numită „Pandemic!: COVID-19 Shakes the World”, care a declanșat un val de reacții. În carte, el prezintă modul în care media a exploatat fără milă acest subiect, accentuând panica. Multe studii majore au prezis apariția unei astfel de pandemii, dar au fost ignorate de toate guvernele, declarându-le ca fiind exagerate. Žižek crede că actuala pandemie a dus la falimentul actualului capitalism ”barbar”, întrebându-se dacă nu cumva drumul pe care îl va lua omenirea este un neo-comunism (el însuși se descrie ca un „radical de stânga” și un „comunist în sens calificat”).

Žižek argumentează aceste idei cu măsurile socio-politice din pandemie ale cancelarului Germaniei, Angela Merkel și a președintelui Franței, și naționalizarea temporară a căilor ferate de către Boris Johnson. ”Chiar și președintele SUA, Donald Trump, a transferat miliarde de dolari americanilor. El a emis apeluri pentru preluarea sectorului privat în ceea ce privește materialele medicale.”

După declararea pandemiei COVID-19, Slavoj Žižek a publicat o carte numită „*Pandemic!: COVID-19 Shakes the World*”, (Žižek 2020a) care a declanșat un val de reacții. În carte, el prezintă modul în care media a exploatat fără milă acest subiect, accentuând panica. Multe studii majore au prezis apariția unei astfel de pandemii, dar au fost ignorate de toate guvernele, declarându-le ca fiind exagerate.

Žižek crede că actuala pandemie a dus la falimentul actualului capitalism ”barbar”, întrebându-se dacă nu cumva drumul pe care îl va lua omenirea este un neo-comunism (el însuși se descrie ca un „radical de stânga” și un „comunist în sens calificat”).

„Amenințarea contagiunii cu virus ne-a furnizat noi forme de solidaritate și a clarificat necesitatea controlului asupra puterii. Din cauza eforturilor noastre de a salva umanitatea de autodistrugere, creăm un nou tip de umanitate.” (Hadar 2020)

Žižek argumentează aceste idei cu măsurile socio-politice din pandemie ale cancelarului Germaniei, Angela Merkel și a președintelui Franței, și naționalizarea temporară a căilor ferate de către Boris Johnson. ”Chiar și președintele SUA, Donald Trump, a transferat miliarde de dolari americanilor. El a emis apeluri pentru preluarea sectorului privat în ceea ce privește materialele medicale.” (Hadar 2020)

Dar poate fi totuși o formă de capitalism sofisticat care încearcă să se salveze prin acțiuni temporare unice, aparent socialiste. La fel ca Bruno Latour, (Latour 2020) Žižek consideră că actuala criză este parte a unui proces continuu și ireversibil de schimbare ecologică.

Žižek consideră că aveam nevoie de catastrofe pentru a putea să medităm din nou asupra societății în care trăim. Epidemia este o variație a ”tehnicii inimii care explodează în cinci puncte palmare,” un termen specific lui Žižek care apare în filmele *Shaw Brothers*, *Clan of the White Lotus*, și *Executers of Shaolin*. Termenul este folosit de protagonist în punctul culminant al lui *Kill Bill: Volumul 2*: (Tarantino 2004) cinci lovituri rapide cu sabia, una după alta, către regiunea inimii, care astfel va exploda.

Sarcina morală în timpul acestei pandemii este de a atenua suferința, nu de a „economisi”. Rutina zilnică a libertății cotidiene este aproape imposibilă în zilele noastre de pandemie. În timp, ea se va transforma în nostalgie. Va trebui să inventăm un nou mod de viață, noi ritualuri. Viața de până acum nu se va mai întoarce.

În aceste vremuri, este important să apelăm la umanism. Oamenii obișnuiți sunt preocupați de problemele lor cotidiene, fără nicio legătură cu nicio ideologie.

Žižek afirmă că se teme de un „barbarism cu față de om” - o supraviețuire prin mijloace inumane forțate, chiar dacă cu simpatie, bazate pe sfaturile experților, împreună cu mesaje care subminează piatra de temelie a eticii noastre sociale.

Cartea lui Žižek, *Pandemic!: COVID-19 Shakes the World*, evidențiază trei tendințe de dezvoltare post-pandemie: modelul Trump al unui capitalism nemilos, modelul european optimist, și modelul chinez. Teama lui Žižek este o izolare permanentizată, de tip Matrix. (Hadar 2020)

China va apărea probabil ca cea mai eficientă superputere în combaterea pandemiei; comparația cu sistemele slab organizate centrate la Washington și Bruxelles. După o criză de legitimitate, între un barbarism occidental incompetent și un totalitarism estic eficient, Žižek prezice apariția unui „comunism” latent. Prin „comunism”, Žižek înțelege necesitatea unei „organizații globale care să poată controla și regla economia, precum și să limiteze suveranitatea. atunci când este nevoie de statele națiuni” și o îndepărtare de piața liberă. „Epidemiile de coronavirus pot da un nou impuls vieții comunismului”. (Žižek 2020a) Această tendință se vede deja în mobilizarea masivă a resurselor de stat pentru plata salariilor, în naționalizarea serviciilor și producția industrială directă. ”Când Donald Trump emite cecuri către milioane de americani și un guvern conservator britanic naționalizează în mod eficient căile ferate, vechile ortodoxii se topesc în aer.” (Koshy 2020)

Această solidaritate de tip nou nu se bazează pe sloganuri idealiste de stânga, ci pe o necesitate. ”Comunismul este traducerea acestei realități epidemiologice într-o politică durabilă.” (Koshy 2020)

Rulourile de hârtie igienică sunt un exemplu primordial al culturii occidentale burgheze, un apogeu al capitalismului de consum. (Peters 2020) Achiziția panicardă occidentală a acestor produse, bazată pe un zvon viral, este un exemplu de creare a problemei lipsei. Strahle și Bonfield (Strahle și Bonfield 1989) notează că „panica, așa cum a fost conceput istoric, a fost reprezentată ca un caz polar de dezorganizare colectivă ... rămânând clar dincolo de puterea explicativă a teoriilor economice care depind de asumarea raționalității.” Argumentul din „iraționalitate colectivă cumulativă” contrazice teoria piețelor eficiente.

În *Monitor and Punish? Yes, Please!*, Slavoj Žižek se întreabă cine își va mai permite să dea mâna și să se îmbrățișeze? Privilegiații, răspunde el. Elita financiară se va retrage în zone izolate și se va amuza acolo cu povești în stilul Decameronului lui Boccaccio. (Boccaccio 2003)

”Noi, oamenii obișnuiți, care vor trebui să trăim cu viruși, suntem bombardati de formula repetată la nesfârșit „Fără panică!” ... și apoi primim toate datele care nu pot decât să declanșeze o panică. Situația seamănă cu cea pe care mi-o amintesc din tinerețea mea într-o țară comunistă: când oficialii guvernamentali au asigurat publicul că nu există niciun motiv să intrăm în panică, am luat cu toții aceste asigurări ca semne clare că s-au simțit ei înșiși în panică.” (Žižek 2020b)

În această lucrare, Žižek clarifică faptul că, atunci când a vorbit de faptul că epidemia de coronavirus poate da un nou impuls vieții comunismului, nu s-a gândit la China, ”acesta nu este comunismul pe care îl am în minte”, argumentând cu declarațiile publice ale OMS:

„Șeful OMS, dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, a declarat joi că, deși autoritățile de sănătate publică din întreaga lume au capacitatea de a combate cu succes răspândirea virusului, organizația este îngrijorată de faptul că în unele țări nivelul angajamentului politic nu se potrivește cu nivelul amenințării. 'Acesta nu este un exercițiu. Nu este momentul să renunțăm. Nu este un moment pentru scuze... Țările plănuiesc astfel de scenarii de zeci de ani. Acum este momentul să acționăm conform acestor planuri ”, a spus Tedros. „Această epidemie poate fi împinsă înapoi, dar numai printr-o abordare colectivă, coordonată și cuprinzătoare care angajează întregul mecanism al guvernelor.” (Berlinger 2020)

Sau, cum a spus Will Hutton: „Acum, o formă de globalizare nereglementată, pe piața liberă, cu tendința sa pentru crizele și pandemiile este cu siguranță pe moarte. Dar se naște o altă formă care recunoaște interdependența și primatul acțiunii colective bazate pe dovezi.” (Hutton 2020)

Epidemia de coronavirus nu semnaleză doar limita globalizării pieței, ci și limita naționalismului, a suveranității statelor. Umanitatea poate fi salvată numai prin coordonare și colaborare globală. (Žižek 2020b) Și aceasta ar fi valabil pentru toate crizele mai profunde.

Unii cinici ar fi tentați să vadă coronavirusul ca pe o infecție benefică, care permite umanității să scape de bătrâni, slabi și bolnavi, și există semne ale reducerii solidarității necondiționate, Žižek argumentând astfel că alegerea finală este sau o logică brutală a supraviețuirii, sau un tip de comunism reinventat. Chiar și atunci când viața va reveni la normal, nu va fi același normal ca înainte; va trebui să învățăm să trăim o viață mult mai fragilă, cu amenințări constante care se ascund chiar după colț. (Lewis 2020)

Žižek explică aici un termen pe care l-a dezvoltat pornind de la o tehnică specifică de lovituri cu sabia în zona inimii, cele ”cinci puncte palmare”. Argumentează acest concept pornind de la *On Death and Dying*, (Kübler-Ross și Ira Byock 2014) în care Elisabeth Kübler-Ross a propus cinci etape ale modului în care reacționăm la aflarea că avem o boală terminală: negarea, furia, negocierea, depresia și acceptarea, etape considerate de Elisabeth Kübler-Ross ca valabile pentru orice formă de pierdere personală catastrofală. Aceste cinci etape se pot aplica și societate în cazul crizelor traumatiche. În cazul epidemiei de coronavirus, a existat mai întâi o negarea (nu există așa ceva), apoi furia (uneori rasistă), după care va urma negocierea (putem limita daunele), depresia (suntem toți condamnați), și în final acceptarea, care poate lua două direcții: acceptarea bolii, sau acțiunea în solidaritate colectivă.

Așa cum Agamben vorbește de ”viața goală”, (Kotsko 2020) Žižek spune că ar trebui să ne împăcăm cu ”viața strigoii”, o amenințare pentru însăși supraviețuirea noastră, explodând când ne așteptăm mai puțin. Virușii sunt considerați ca fiind ”unități chimice nevii sau uneori ca organisme vii. Această oscilație între viață și moarte este crucială: virușii nu sunt nici vii, nici morți în sensul obișnuit al acestor termeni. Ei sunt morții vii... un fel de viață la nivel zero, o caricatură biologică nu atât a morții, cât a vieții la cel mai stupid nivel de repetare și multiplicare.” (Lewis 2020)

Jean-Luc Nancy vorbește de „comunovirus”: un virus care vine din comunism, un virus care ne comunizează. (Nancy 2020) Este încă prea devreme să știm cum să desemnăm societatea produsă de această combinație, dacă va fi comunistă și în ce mod a afectat virusul competiția individuală, dar deocamdată COVID-19 a permis Chinei să demonstreze eficacitatea aspectului colectiv și de stat al sistemului său.

Virusul ne comunizează. Ne pune pe o bază de egalitate, în mod paradoxal izolându-ne pe fiecare dintre noi. Această necesitate de unire, interdependență și solidaritate, împreună cu scăderea poluării aerului datorită reducerii transporturilor și a industriei, i-au determinat pe unii sociologie să vorbească de colapsul tehnocapitalismului.

Pandemia Covid-19 oferă un experiment filosofic și politic ideal, la care guvernele occidentale au răspuns foarte diferit unele de altele. Panagiotis Sotiris susține că trecerea de la puterea suveranului ca drept de viață și putere de moarte la garanția de stat a sănătății și productivității populației

”a dus la o extindere fără precedentul tuturor formelor de intervenție și constrângere a statului. De la vaccinările obligatorii la interdicțiile privind fumatul în spațiile publice, noțiunea de biopolitică a fost utilizată în multe cazuri ca cheie pentru înțelegerea dimensiunilor politice și ideologice ale politicilor de sănătate.” (Sotiris 2020)

Paradigma biopoliticii, conceptul lui Foucault pentru administrarea vieții și a unui teritoriu, ar trebui completat cu cel de bioinformare, în care forțele biologiei și informațiilor se coagulează în capitalismul bioinformativ. (Peters 2020)

În *Is Barbarism with a Human Face Our Fate?*, Slavoj Žižek (Žižek 2020c) afirmă că în actuala pandemie au loc deja schimbări radicale, pe fundalul cărora va urma o mega-criză economică. ”Imposibilul s-a întâmplat, lumea noastră s-a oprit.”

Žižek afirmă că se teme de o barbarie cu o față umană - măsuri nemiloase de supraveghere dar legitimate de opinii ale experților. Autoritățile ne îndeamnă la calm și încredere dar în același timp vin cu previziuni teribile pe perioade lungi de timp, sugându-ni-se că va trebui să reducem premisa de bază a eticii noastre sociale: grija pentru bătrâni și slabi. Acest utilitarism de pandemie încalcă chiar și principiile de bază ale eticii kantiene cu care suntem obișnuiți. Spitalele fac deja același lucru cu pacienții care suferă de alte boli.

Lupta împotriva coronavirusului poate fi purtată doar împreună cu lupta împotriva mistificărilor ideologice, plus ca parte a unei lupte ecologice generale, care să includă și natura. În aceste eforturi, trebuie să ținem cont de faptul că suntem într-o triplă criză: medicală (epidemia), economică, și sănătatea mintală.

Žižek reafirmă că el a vorbit de un comunism impus de necesitatea supraviețuirii , o versiune a ceea ce, în Uniunea Sovietică din 1918, a fost numit „comunism de război”. Într-o criză suntem cu toții socialiști, dar, se întreabă el, va fi acest socialism forțat socialismul pentru bogați (precum salvarea băncilor în 2008 în timp ce milioane de oameni obișnuiți și-au pierdut micile economii)? ”Vor fi epidemiile reduse la un alt capitol din lunga tristă poveste a ceea ce Naomi Klein a numit „capitalismul dezastrului” sau va ieși din ea o nouă ordine mondială (mai modestă, poate, dar și mai echilibrată)?”

Srečko Horvat afirmă și el într-un interviu (Pogačar 2020) că virusul deschide o amenințare eshatologică aproape uitată de Occident care, împreună cu criza climatică, creează o viziune distopică a viitorului. Frica a devenit moneda principală; nimeni nu mai crede cu adevărat autoritățile. ”Tusea astăzi a devenit aproape un act terorist.”

”Realitatea de astăzi este deja mult mai rea decât cea a lui Orwell din 1984, pare mai apropiată de cea a lui Aldous Huxley, un fel de narcocapitalism în care tehnologia anesteziază corpul social într-un grad în care mulți nici nu mai știu că sunt înrobiți. În mod ironic, coronavirusul a oprit mașina globală, cel puțin pentru o clipă, și chiar a arătat că este, de fapt, posibilă oprirea radicală a emisiilor de carbon... Singura alternativă, dacă nu ne organizăm și nu ne mobilizăm, este barbaria.” (Pogačar 2020)

Bibliografie

- Berlinger, Joshua. 2020. „WHO says «this is not a drill» as coronavirus infections near 100,000”. CNN. 2020. <https://www.cnn.com/2020/03/06/asia/coronavirus-covid-19-update-who-intl-hnk/index.html>.
- Boccaccio, Giovanni. 2003. *The Decameron*. Ediție de G. H. McWilliam. 2nd Edition. London: Penguin Books.
- Hadar, Alon. 2020. „Celeb philosopher: After pandemic, «World as we know it will be just nostalgia»”. The Times of Israel. 2020. <https://www.timesofisrael.com/celeb-philosopher-after-pandemic-world-as-we-know-it-will-be-just-nostalgia/>.
- Hutton, Will. 2020. „Coronavirus Won’t End Globalisation, but Change It Hugely for the Better”. The Guardian. 8 martie 2020. <http://www.theguardian.com/commentisfree/2020/mar/08/the-coronavirus-outbreak-shows-us-that-no-one-can-take-on-this-enemy-alone>.
- Koshy, Yohann. 2020. „Pandemic! By Slavoj Žižek Review – the Philosopher Provides His Solution”. The Guardian. 23 aprilie 2020. <http://www.theguardian.com/books/2020/apr/23/pandemic-by-slavoj-zizek-review-the-philosopher-provides-his-solution>.
- Kotsko, ~ Adam. 2020. „Giorgio Agamben: “Clarifications””. *An Und Für Sich* (blog). 17 martie 2020. <https://itself.blog/2020/03/17/giorgio-agamben-clarifications/>.
- Kübler-Ross, Elisabeth, și M. D. Ira Byock. 2014. *On Death and Dying: What the Dying Have to Teach Doctors, Nurses, Clergy and Their Own Families*. Reissue Edition. New York: Scribner.
- Latour, Bruno. 2020. „Imaginer les gestes-barrières contre le retour à la production d’avant-crise”. *AOC media - Analyse Opinion Critique* (blog). 29 martie 2020. <https://aoc.media/opinion/2020/03/29/imaginer-les-gestes-barrieres-contre-le-retour-a-la-production-davant-crise/>.
- Lewis, Michael. 2020. „The Virus and Philosophy | Philosophy@Newcastle”. 2020. <https://blogs.ncl.ac.uk/philosophy/2020/03/18/the-virus-and-philosophy/>.
- Nancy, Jean-Luc. 2020. „Communovirus (English and French Text) | European Journal of Psychoanalysis”. 2020. <http://www.journal-psychoanalysis.eu/communovirus-english-and-french-text/>.
- Peters, Michael A. 2020. „Philosophy and Pandemic in the Postdigital Era: Foucault, Agamben, Žižek”. *Postdigital Science and Education*, aprilie, 1–6. <https://doi.org/10.1007/s42438-020-00117-4>.
- Pogačar, Marko. 2020. „Coughing Has Become Almost a Terrorist Act: A Conversation with Srečko Horvat”. 2020. <https://www.versopolis.com/people/conversation/835/coughing-has-become-almost-a-terrorist-act-a-conversation-with-srecko-horvat>.
- Sotiris, Panagiotis. 2020. „Against Agamben: Is a Democratic Biopolitics Possible?” Viewpoint Magazine. 20 martie 2020. <https://www.viewpointmag.com/2020/03/20/against-agamben-democratic-biopolitics/>.
- Strahle, William M., și E. H. Bonfield. 1989. „Understanding Consumer Panic: A Sociological Perspective”. *ACR North American Advances* NA-16. <https://www.acrwebsite.org/volumes/6964/volumes/v16/NA-16/full>.
- Tarantino, Quentin. 2004. *Kill Bill: Vol. 2*. Action, Crime, Thriller. Miramax, A Band Apart, Super Cool ManChu.

- Žižek, Slavoj. 2020a. „Pandemic!: COVID-19 Shakes the World”. Wiley.Com. 2020. <https://www.wiley.com/en-us/Pandemic%21%3A+COVID+19+Shakes+the+World-p-9781509546107>.
- . 2020b. „Monitor and Punish? Yes, Please!” *The Philosophical Salon* (blog). 16 martie 2020. <https://thephilosophicalsalon.com/monitor-and-punish-yes-please/>.
- . 2020c. „Is Barbarism with a Human Face Our Fate?” *In the Moment* (blog). 18 martie 2020. <https://critinq.wordpress.com/2020/03/18/is-barbarism-with-a-human-face-our-fate/>.